

Pracovný list ku kapitole: **Bombardovanie Nitry a okolia**

Dokument č. 1:

Štátny policajný úrad v Nitre.

Číslo: 95/1940.prez.

Nitra, dňa 14. februára 1940.

Predmet: Ochrana proti leteckým útokom.

CPO.-zprávy o prevádzaní príprav.

K číslu: 3567/II a 1940.

Prísne dôverné.

Ministerstvo vnútra

v Bratislave.

K citovanému tamojšiemu výnosu hlásim, že najdôležitejšie verejné pohotovostné složky CPO v Nitre sú riadne organizované a vyškolené a čiastočne tiež vystrojené.

Menovite:

Bolo pamätané na to, aby miestna poplachová služba bola zapojené na štátnu hlásnu službu, ktorá pokiaľ ide o Nitru končí poplachovou ústredňou v Trenčíne.

Poplachové zprávy poplachovej ústredne v Trenčíne prebiehajú by sa poplachovým strediskom v Nitre, ktoré by mohlo byť v páde potreby hneď aktivované.

Poplachová služba v samej Nitre je vyriešená tak, že okrem telefonického vyrozumienia dôležitejších úradov, podnikov atď.-mesto má päť elektrických poplachových sirén, ktoré sú v celom meste rozdelené tak, aby obyvateľstvo mohlo byť o hroziacom nebezpečí pokiaľ možno v najkratšej dobe upovedomené. Sirény sú umiestnené:

- 1./ na Tisovom námestí,
- 2./ na hasičskej stanici,
- 3./ na Hrade,
- 4./ na Piaristickej ulici,
- 5./ na misijnom dome.

/Okrem toho má samostatné poplachové sirény cukrovar a mlyn./

Sirénu na Tisovom námestí môžu uviesť v činnosť samo veliteľstvo CPO, sirénu na hasičskej stanici tam sa nachodiaca stála hasičská pohotovosť.

Pokiaľ ide o ostatné tri sirény /Hrad, Piaristická ulica a Misijný dom/ tieto by toho času museli byť v činnosť uvádzané osobitnými poplachovými hliadkami, čo je jednako menej spoľahlivý spôsob a jednako by tieto poplachové hliadky vyžadovali vypočítajúc i zálohu pri 24 hod. striedaní po 2 zmenách 15 osôb, čo sa nezdá byť účelným, keďže poplachová služba v Nitre má miesto dľa smerníc potrebných 64 členov i tak len 44.

Pokiaľ ide o požiarnu službu jádrom tejto je mestský hasičský sbor z povolania a dobrovoľné hasičstvo, doplnené

požiarnými složkami CPO, ktoré sú vyškolené. Požiarna služba má k dispozícii 1. Motorovú striekačku, 1 striekačku na koňský pohon a 1 kropiaci vóz, ktorý môže byť použitý ako striekačka. Výstroja výzbroja pre vlastné požiarné složky CPO prezatým nemá. Požiarna služba má miesto dľa smerníc potrebných asi 200 osôb len 56.

Služba asanačná je vycvičená, má 2 detektory, ale mužstvo samé nemá potrebného výzbroja, /gumové obleky atď./

Ani potrebného chlorového vápna. Taktiž táto služba má miesto dľa smerníc predpísaných asi 90, ale 38 členov.

Služba samaritská. Členovia tejto složky boli vyškolení v kurzoch Červeného kríža, ktoré boli usporiadané spoločne s CPO. Zdravotnú brašňu potrebnú pri poskytovaní prvej pomoci má každý obvod len jednu. Samaritské hliadky vôbec takejto nemajú. Stanica prvej pomoci v počte 7 sú síce určené, ale až na 2 yperitové stanice nie sú nijako zariadené. Niet obvazov a iného lekárskeho materiálu, chýbajú nosítka, ba niet ani slamníkov. Samaritská služba má miesto smernicami predpísaných asi 350 členov len 208.

Plán protileteckej ochrany mesta je vypracovaný podľa novších nariadení, nastalých štátnoprávných zmien a je neustále doplňovaný.

Plán je uschovaný vo zvláštnej skrini opatrenej wertheimovým uzáverom umiestnenej v kancelárii veliteľa CPO. Tam sú tiež ostatné dôverné spisy a pomôcky. Evidencia členov jednotlivých složiek je vedení na podklade kartothekovom.

Celkove zistené nedostatky pri organizácii a vystrojení. Nedostatky generálne:

1./ Nemožnosť prevádzania účelného zatemňovania mesta, čoho príčinou je nie dost praktické zariadenie vonkajšie/pouličné/elektrické osvetlenie mesta, ktoré nie je možné rázom, ba ani seriove vypnúť bez toho, aby nebolo vypnuté i vnútorné osvetlenie. /Keď má tedy vnútorné osvetlenie zostať—čo je v prípade faktického zatemňovania samozrejmosťou.—vonkajšie elektrocké lampy by museli byť jedna po druhej vypínané resp. rezsviecované./

2./ Složky CPO. nie sú vôbec vyzbrojené plynovými maskami. / Mesto má len asi 500 masiek určených pre najchudobnejšie obyvateľstvo a 25 masiek, ktoré boli upotrebované pri cvičení v plynových komorách—takže ich filtry dnes už sotva zaručujú dostatočnú bezpečnosť./

3./ Ani v jednej složke CPO. niet smernicami predpísaný počet členstva.

4./ Miestný poradný výbor CPO t. č. nejestvuje.

Ad 1/ Bolo by sa treba postarať, aby elektrická sieť bola aspoň postupne vybudovaná tak, by vonkajšie osvetlenie mohlo byť aspoň v seriách vypínané, alebo zapínané.

Ad 2/ Malo by byť aspoň postupne postarané o to, aby jednotlivé složky CPO boli vystrojené plynovými maskami.

Ad. 3/ Personálny stav jednotlivých výkonných složiek CPO mal by byť dľa možnosti doplnený aspoň tými nearijcami, ktorí boli v jednotlivých službách už vycvičení, ale boli okresným úradom ako nearijci týchto služieb sprostí. Vychádzam z toho stanoviska, že lepšie je ku príkladu keď žid ako samaritan ošetrí kresťana, ako keby kresťan mal sa starať ešte i o ošetrovanie ku príkladu yperitom postihnutého žida, keďže tento by bol bez tohto ošetrenia pre svoje okolie /tedy i pre arijcov/ nebezpečným, alebo lepšie je, keď žid hasí horiaci arijský dom, než by mali arijci-cieľom zamedzenia ďalšieho požiaru-hasíť dom žida.

Tu by sa mala zásadne rozhodnúť i otázka členstva v H.G. a v CPO, aby jednotlivci neboli vedení v oboch složkách takže pri skutočnom nebezpečí každá táto složka v najlepšom prípade mohla by použiť len s 50%-ov svojho na papieri vedeného mužstva.

Ad 4/ Bolo by žiadané, aby okresný úrad schválil mestom mu už dávnejšie predložený návrh na menovanie členov výboru CPO. Nedostatky špeciálne:

Poplachová služba by mala byť zdokonalená tak, aby i poplachové sirény na Hrade, Piaristickej ulici a v Misijnom dome mohli byť uvedené v činnosť bez osobitných poplachových hliadok.

Požiarňa služba, pokiaľ ju obstarávajú vlastné složky CPO by mala byť dľa patričných smerníc tiež vystrojená.

Asanačná služba by mala byť tiež vystrojená ďalšími detektormi a najmä gumovými oblekmi a obuvou.

Hliadky samaritskej služby by mali byť vybavené zdravotnými brašňami a stanice prvej pomoci aspoň najnútnejším lekársnym materiálom, nosítkami a slamníkmi, ďalej by bolo treba zado- vážiť tak potrebné chlorové vápno.

Otázka krytov nebola dosiaľ vyriešená.

Na tieto nedostatky bol pán starosta mesta Nitry upozornený s požiadaním, aby dľa možnosti sjednal nápravu.

P. Macháček v. r.
policačný radca a správca
štátneho polic. úradu

Dokument č. 2:

.... v tejto sezóne [1944/1945 – poznámka autori] už aj predstavenia boli často prerušené, nedohraté, sirény nás nejeden večer nahnali do krytov, ale už to začalo aj cez deň a niekoľkokrát za deň. Bolo to tak často, že i keď sme videli nad nami množstvo hučajúcich lietadiel a poriadková služba nás naháňala do krytu, spokojne sme vyčkávali pred divadlom, kým odtrúbia poplach, aby sme pokračovali v skúškach ...

Dňa 27. marca 1945 ráno o 9 hod. 15 minút začali na Nitru padať bomby. Prvé zasiahli naše divadielko, dostali sme priamy zásah do divadla, presnejšie do hľadiskovej časti. V tom čase všetci boli v divadle, lebo skúšky sa začínali o 9 hod. Tlak, ktorý spôsobila bomba, strhol železnú oponu a tým sme boli ochránení od črepín a trosiek, ktoré nás mohli zasiahnuť. Nikto v prvých minútach nevedel, čo sa vlastne robí, keď nasledovali ďalšie výbuchy, vybehli sme z divadla von a tu sme videli obrovskú paniku, krik, nárek a hlasy „do krytu“. Prvý nálet trval asi pol hodiny, ľudia prichádzali do krytov šokovaní, ale aj ranení. Tento poplach v Nitre trval síce len do pol jedenástej, akoby chceli nám dať obedňajšiu pauzu, ale okolo jednej znova prileteli lietadlá a ďalej bombardovali Nitru, ale už potom stále v určitých intervaloch, k tomu sa ešte pridala strelba, kanonáda a takto išlo až do piatku do noci. Skoro ráno /bolo to na Bielu sobotu/ tí väčší odvážlivci, čo vyšli z úkrytov skôr, mohli vidieť prechádzať sovietske vojská cez Nitru. To znamenalo, že aj Nitra je oslobodená....

[zo spomienok herca Slovenského ľudového divadla v Nitre Františka Grissa]

Otázky a úlohy:

Prečítajte si dobové dokumenty a pokúste sa odpovedať na otázky:

1. Aké závažné nedostatky malo mesto Nitra v civilnej protiletectkej ochrane v roku 1940? Kedy začal vojnový konflikt a kedy boli zistené nedostatky? Ktorý alebo ktoré z nedostatkov považujete za najzávažnejší / najzávažnejšie a prečo?
2. Kto bol z možnosti participovať na ochrane mesta vylúčený a z akého dôvodu?
3. Ako zdôvodňoval pisateľ zápisnice o zistených nedostatkoch možnosti opätovného zapojenia židovských spoluobčanov do CPO?
4. Vedeli by ste ako v súčasnosti postupovať v prípade vojnového útoku? Kde by ste hľadali informácie o možnostiach ochrany?
5. Ako sa správali ľudia v čase hroziaceho nebezpečenstva podľa spomienok herca Františka Grissa? Považujete ich prístup za správny?
6. Zopakujte si, aké následky malo bombardovanie Nitry na jej obyvateľov a infraštruktúru.